

TÜKÖR cserépek

TÜKÖR cserépek

Igen, az volna jó, ha a lelket is meg lehetne operálni. Finom szikével felmetszeni a burkot, és aztán könyörtelenül kivágni a depressziót, a szorongást, a fóbiákat, akár a da-ganatot. Vagy a lélekátültetés, az csoda lenne. Ezek a gondolatok majd pár nap múl-va, a telefonhívás után kapnak erőteljes kontúrokat Vaskúti Adél fejében, most inkább csak hirtelen felismerésként vibrálnak benne. Másodszor olvasta végig a Joan X-ről szóló esetta-nulmányt a *New Review of Psychology*-ban. Mostanában sok hasonló értekezést kellett meg-emésztenie, hiszen az *Esettanulmányok készítése* című kurzuson ömlesztve kapták a hasonlót, de jól jött a személyiség-pszichológiához is. Éppen végzett a szöveggel a könyvtár olva-sótermében, összecukta a folyóiratot, hátradőlt a székén, felnézett a mennyezeti ablakokra, mindig élvezte, ahogy a nap átderengett az üvegen. Egyszer félig tréfásan azt mondta cso-porttársának, Steve-nek, a mutatóujjával felfelé bökkve, hogy legalább látja az úr, mit csinál az amerikai egyetemi ifjúság. Mire Steve röhögve: legfeljebb a CIA drónjai.

Vaskúti Adél pszichológiát hallgatott a Berkeleyn. Talán azért is fogta meg Joan X törté-nete, mert a nő is ide, a híres kaliforniai kampuszra járt, csak a közgazdaságtannal volt el-jegyezve vagy huszonöt éve. Jó, persze az ilyen tanulmányokban megváltoztatják a neveket meg a főbb paramétereket, de azért az esetleírásnak mégis tipikusnak kellett lennie. Joan a pszichobiográfiai elemzés tanúsága szerint szegény családból származó, törekvő, ambici-ózus, perfekcionista diák volt, aki meg akarta hódítani a világot. Amihez először is kiemelt ösztöndíjat szerzett. Amikor Adél a számára ismeretlen amerikai nő indulásának sztori-ját olvasta, azonnal bevillant az agyába, hogy ez a történet milyen kísérteties hasonlóságot mutat azzal, ahogy az ő nagynénje, Újvári Dorottya nekirugaszkodott az életnek. Újvá-ri Dorottyaéval, akinek tulajdonképpen köszönheti, hogy hallgathatja Edward Shapiro és Bruce Callaway előadásait, esténként a Beta Lounge-ban vagy az Eureka-ban ütheti el az időt a nemzetközi kompániával, és csak fél órájába telik BART-tal átugrani San Franciscoba, megnézni az új tárlatot a MOMA-ban.

Vaskúti Adél vállára vette a táskáját, és átment az olvasótermen. Már majdnem a kijárat-nál tartott, amikor hirtelen megfordult, visszazaporázta lépteit a hallba, leült Mark Twa-in mellé a padra, úgy tett, mintha lapozna egyet az író könyvében. Ez szertartás, sőt babo-na, legalább minden két hétben le kell ülnie az író szobra mellé, amelyet egy padra álmo-dott meg alkotója az előcsarnokban.

Este a Berkeley Social Clubban gyülekezett a társaság, szakokat, nemzetiséget és élet-kort tekintve is vegyes kompánia. Adél csak egy fél órára nézett be hozzájuk, inkább a pre-

zentációján akart dolgozni. Bérlőtársa, a grúz lány, arcán az eljövendő gyönyöröket megelőlegező vigyorral közölte reggel, hogy a barátjával tölti az éjszakát, úgyhogy Adél egyedül dorbézolhat a bérelt lakásban. Már ha ez alatt a tanulást értjük, tette hozzá némi gúnnyal.

Adél Joan X történetéből készítette a bemutatóját. Ez az eset kitűnő alapot szolgáltatott arra, hogy kidolgozzon egy élettörténeti jellegű elemzést, s így finoman jelezze a narratív szemlélet melletti elkötelezettségét, szemben a szcientista megközelítéssel. A tanszéken éles vita alakult ki a különböző irányzatok között, Adél nyilvánvalóan inkább az idiografikus módszert favorizálta. Már bele is foglalta a prezentációjába – nem irtózott különösebben a tekintélyérvektől – Freud mondatait arról, hogy a jó esettanulmányok „úgy olvashatók akár egy novella, és úgyszólván nélkülözik a tudományosság komoly jellegét [...]”. Azon lelki folyamatok részletes bemutatása, melyet az íróktól szokhattunk meg, megengedi, hogy néhány kevésbé szokásos pszichológiai módszer alkalmazásával [...] betekintést nyerjek a hisztéria lefolyásába.”

Adél azért is találta érdekes, bizonyító erejű anyagnak a Joan X-ről szóló tanulmányt, mert valóban olvasható volt izgalmas elbeszélésként. Lassan alakuló történetként, amelynek kibomlása során végig kitapintható a szerző szándéka, hogy megértse Joan X személyiségét. Szemben a pozitivista erőszaktevésével – ahogy Adél jellemezni szokta a módszert –, amelyik az eleven személyiséget tárgyiasított tulajdonságokra szabdalja szét, hogy belegyömszőlhessen előre meghatározott kategóriákba, az abból kikandikáló „felesleget” meg lenyesi.

Joan X az egyetemen ki akart tűnni, kompetitív alkat volt, maga is kereste az alkalmat, hogy versenghessen bármilyen területen – elsősorban a fiúkkal. Egyszer nyílt stratégiai tervezésből rendeztek versenyt az egyetemen. Zsúfolásig megtelt a Grand Hall, még a lépcsőkön is ültek – majdnem reggelig. Senki nem mozdult, amíg tartott a vetélkedés. A hallgatók és a tanárok is látni akarták, ahogy a hajnalba csúszó érvelési versenyben Joan sorra gyűri le a fiúkat, és szemtelenül élvezzi a győzelmeit. Csak az őt is letaglózó kimerültség toltta le a harmadik helyre. Rajta kívül lány a döntő közelébe se került. Pókerben simán elverte a legtöbb fiút (néha flegmán odaszólt: „nyugodtan csalhattok is”), elismerésnek vette, mikor röhögve mondták: ha negyven kilóval több volna, biztos ő lenne a baseballcsapat kapitánya. A fiúknál természetesen.

Három óriásceg kínált neki vállalati ösztöndíjat már negyedik évben.

Adél egy kis időre abbahagyta a munkát, nyújtózott párat. Közben elmerengett azon, hogy Joan útja mellé húzhatna egy párhuzamos vonalat – persze kelet-európai filccel –, amelyik a nagynénje pályakezdését jelölné, aki szintén közgazdaságtant tanult. És aki szintén szegény sorból indult, egy kis magyar faluból a nővérével, Sárával, vagyis Adél anyjával együtt. Gyerekkorában egyszer Adélt is elvitték oda nyáron, „kell a jó falusi levegő.” Hát nem kellett, mert városi gyerekként azonnal belázasodott, amint az ásott kutas házba értek. Veszettül unatkozott, amikor egy fa tövében kellett töltenie a délelőttöt, míg a nagyanja a sorok között hajladozott a földön. Ha meg talált magának szórakozást – a csirkéket tanította repülni, azaz átdobta őket a drótkerítésen –, az meg a nagymama számára nem volt túl szórakoztató. Az anyjának és a nagynénjének persze nem voltak ennyire lehangelő emlékeik a szülőhelyükről, de azért mindketten úgy gondolták: nőjön inkább kóro a szívkönn, semhogy vissza kelljen oda menniük.

Talán éppen a messzeség tette, ami alatt nem pusztán távolságot kellett érteni, hogy Dorrottya egyszer már itt, Amerikában jártában, tőle szokatlan módon visszarévedt a múltjába. Üzleti útra jött, meglátogatta Adélt, piknikezni mentek a Cesar Chavez parkba, a zöld fű illata, a természet átható közelsége indíthatta arra, hogy elmesélje: eleinte tipikus falusi kislány volt a nagyvárosban. Nem az, hogy nem talált volna el valahová valamelyik villamossal, hanem a városi, az értelmiségi lét lényegéhez nem talált el kezdetben, mesélte, oda nem visz villamos. Nem tudott ő szinte semmit, még tanulni sem úgy tanult, mint a városiak. Mozit, színházat alig látott addig, és a város bennszülöttei, különösen a fiúk, kegyetlenek tudnak lenni. „Sohasem felejttem el, egyszer a csoporttársak kérdezgettek, hogy voltam-e az izmusok kiállításon, hogy olvastam-e Salinger-től ezt vagy Mrożek-től azt, én meg egyre feszesebb ajkakkal, szégyenkezve válaszoltam, hogy ezt se meg azt se. Aztán arra a kérdésre, hogy láttam-e Klinsmanntól a *Dráma a döntőnt*, rávágtam, hogy azt igen.”

Persze Adél is csak akkor nevetett, mikor Dorottya – most már mosolyogva a múlton – megadta a Klinsmann-megfejtést. „Tudod, focivébé, mindig a németek nyernek.”

„Mintha ellenáramos medencében eveznél, a többieket meg csak úgy repítené a folyó sodra”, mondja még ott Dorottya.

Harmadik év végére évfolyamelső. Iszonyatos mennyiségű munka árán. És nemcsak szakmai téren győzött magát. Elszánt következetességgel készült a műveltségi „pótvizsgákra” is. Nyarakat olvasott át éjjel-nappal, hogy többé ne bukjon el egy újabb Klinsmann-teszten.

Ötödik évben már öt is figyelemmel kísérte két, Magyarországon frissen megtelepedett multi. A rendszerváltás hajnala, a magyar kapitalizmus éppen csak kisarjadt, valójában a semmiből. Aranyásói idők. A multik pontosan tudták: ha profitot akarnak termelni, profikra van szükségük. Vadászták az új érában végzett diplomásokat. Hogy majd profikká képezzék őket.

Adél hirtelen ráébredt, mennyire elkószáltak a gondolatai. Sose ér így a prezentáció végére. Kiment a közös konyhába és kivett egy üdítőt a saját különbejáratú hűtőjéből. Ez is Dorottya tempóját idézte. Amikor az unokahúga Kaliforniába érkezése után a Silicon Valley-ben járt (a pletykák szerint ő még Scott Guthrie-hoz is „beugorhatott” időpont-egyeztetés nélkül), felment megnézni, hogyan fészkelte el magát Adél. Kinyitotta a hűtőt, amelyeknek minden négyzetcentiméterét grúz ételek, szószok, sajtok foglalták el. Dorottya nyomban telefonált, egy óra múlva hoztak is egy hűtőt. Elmenőben még meghagyta az elkerekedett szemű grúz lánynak, hogy az új hűtő diplomáciai védettséget élvező terület. Adél most is mosolyog ezen, hiszen ebben az ő szuperhűtőjében legfeljebb egy-két üdítő meg valami felvágott árválkodik. Ahogy becsukja az ajtaját, megigazítja rajta a csáléra fordult D-betűs hűtőmágnes.

Újvári Dorottya pótanya és barátnő volt Adél számára. És persze mecénás. Ő fizette Adél amerikai tanulmányait és megélhetését. Megengedhette magának, hiszen – mint azt irigységgel és némi túlzó iróniával mondták róla – olyan gazdag volt, hogy akár meg is vehette volna a Berkeleylet. A testvérével, Sárával mindig is jó, sőt, valódi testvéri viszonyban voltak, ez már önmagában is indokolta volna a különleges nagyvonalúságot. Ráadásul Újvári Dorottya a lányának, legalábbis a fogadott gyermekének tekintette Adélt. A vele töltött idő kivételes „luxus” volt az életében. Egyéb emberi kapcsolatai csökevényesek voltak, lelki nyavalygásra, ahogy mondta, nem vesztegetett időt. Igaz, rengeteget dolgozott, sokat utazott a világban, nem is volt ideje a kapcsolatok „öntözgetésére”. Az unokahúgát viszont nagyon kedvelte. Mintha mindent, amit az érzelmek raktárból mozgósítani képes volt szeretetből, gondoskodásból, törődésből, azt mind Adélnak szánta volna.

Egyetemi szünetben vakációra is elvitte a Côte d’Azurre egy hétre. Igaz, a csodanagynéni, ahogy néha Adél nevezte, a munka konok sürgetése miatt egy nappal a nyaralás vége előtt elutazott, de ennyi tenger és napsütés neki már így is a bűnös henyéléssel volt egyenlő. Plage Mala strandján aztán Adél először Dorottyának vallotta meg vonzalmát egy bizonyos Richard nevű egyetemi társa iránt.

Dorottya alig látható mosollyal az arcán hallgatta Adélt, tekintete elkalandozott, mint ha a tenger felett lebegő sárkányrepülőöt figyelné, ahogy billent a szárnyával, és azt mondta: „az egyetemi szerelem olyan, mint a mérleghinta, hol a magasba repít, hol a földhöz ver.”

Adél jól emlékezett rá, hogy a családi történetekben mindig valami homályos titok lapangott Dorottya fiatalokora körül. Viharos egyetemi szerelemről szólt a fáma, amelynek fonala az utolsó évben, ki tudja, miért, hirtelen megszakadt. A részleteket Adél nem ismerete, rákérdezni meg nem volt bátorsága. Bármennyire közeli viszonyban voltak is, egy kellemtelen téma aktiválhatta Dorottya vídia-kemény üzletasszonyi énjét, azzal pedig nem volt felüdülés szembesülni. A megfajított titok része volt az is, hogy a családtagok olykor jelentőségteljes elhallgatások között emlegették a „Dorottya keresztjét”. Adél azt hitte gyerekként, hogy valami medálról lehet szó, aztán egyszer Dorottya ölében ülve kézbe fogta a nyakláncát, amelyen nem kereszt, hanem egy D-betű himbálózott.

Adél reggel gyorsan ledöntött egy lattét a kávézóban, aztán még éppen elérte az előadást. Szervezetpszichológia. „Not my favorite.” Peckelnie kellett a szempilláit, hogy figyelni tudjon, mert éjjel sokáig vacakolt a prezentációjával. A fejlesztőpszichológia-szemi-

náriumig volt két lyukas órája, beült a könyvtárba, kikeresett pár értekezést, amelyek hi-
vatkoztak a Joan X esettanulmányra.

Joan X egyetem után egy marketingcéghez került, a tanulmány szerint ambiciózus,
teljesítmény-dependens, maximalista alkat volt. Nem pusztán meg akarta állni a helyét
a férfiak között, de felül is akart rajtuk kerekedni. Bármilyen feladatot elvállalt és mindent
megoldott. Állítólag egyszer a kollégák szándékosan olyan problémába futtatták bele, ami-
hez ők még csak hozzászólni sem tudtak. Fogadásokat kötöttek, hogy Joan mikor bu-
kik el. Ő azonban elképesztő energiákat mozgósítva megoldotta a problémát. Mikor vég-
zett, azt mondta a kollégáknak: „Ézért nem érdemes a lehetetlennel foglalkozni. Ennyi idő
alatt megoldottam volna tíz lehetőséget.”

Gyorsan vezető pozícióba került, hajszolta az eredményeket, rezzenéstelen arccal rúgott
ki bárkit, ha rosszul teljesített. Rövidesen az óriásvállalat rettegett hajcsáraként emlegették.
Magánélete nem volt. Legalábbis a tanulmány nem említett semmilyen idevágó részletet.

Adélban hirtelen felötlött, hogy a családban máig mesélik, mennyire büszkéek voltak Do-
rottyára, hogy az egyetem után szédítő karriert futott be egy akkor Magyarországra érke-
zett amerikai-svájci tanácsadó cégnél. Tobzódtak a rendszerváltás kínálta új lehetőségek-
ben, válogattak a terül, terülj, vagyonszalkámról, mazsoláztak a privatizálandó cégekből,
halásztak a vadkapitalizmus zavarosában. Cégeket vásároltak fel, hogy reorganizálják őket
és túladjanak rajtuk, hasonló ügyekben tanácsokat adtak befektetőknek is.

Dorottya elemében volt, kitűnt ötleteivel, munkabírásával, néha már-már ijesztő volt,
hogy szinte dühből dolgozott, mint aki nem elvégezni, hanem legyőzni akarja a munkát.
A főnökök repesetek, hogy válogatás nélkül bízhattak rá kifejezetten kellemetlen feladatokat.

Karrierje elején, még „bejáratos” munkatárs korában alaposan megpróbálták Dorotttyát.
Az egyik megbízójuk gumigyárat privatizált, ők a cégnél tudták, hogy a kliens csak piacot
akar venni, ahhoz meg nincs szükség a munkásokra. Négy száz ember. Állománygyűlést
hívtak össze. Dorotttya ott állt az emelvényen a zárt arcú emberekkel szemben, akik addig
nem is sejtették, mi lesz a sorsuk. És akkor érzéstelenítés nélkül bele a képükbe, hogy vé-
ge, hogy életek nullázódnak le. Remegett a hangja. Mikor a kocsival kihajtottak a kapun,
a melósok sorfalat álltak, nem szóltak egy szót sem, csak elkezdtek leköpdösni az autót.
A szélvédőt ellepte a gusztustalan, nyúlós trutyimó. Dorotttya máig sem érti akkori önma-
gát, kiugrott az autóból és azt ordította, ha akarják, csak köpjék le őt is nyugodtan, ha ez
segít rajtuk. Akkor tanulta meg: vagy elfogadja, hogy a kegyetlenség része a biznisznek, és
sokra viszi, vagy azonnal kiszáll. Később ezt a történetet már nevetve mesélte a családban.

Hamar előléptették a munkamániás nőt, a terjeszkedő cég rizikós helyekre vezényelte
üzleteket kötni, mindenhol helyállt. Sok leányvállalatnál már szinte imádkoztak, hogy in-
kább egy férfit küldjenek tárgyalni.

Adél a szeminárium után kísértelt a kiselőadó melletti parkba, leterítette kardigánját
a földre, lefeküdt a hátára, magasra emelte egyik, majd másik lábát, nyújtógyakorlatokat
végzett, hogy megmozgassa az üléstől elgémberedett izmait.

Azon tűnődött, hány éves korától vannak személyes emlékei a nagynénjéről. Kisiskolás
éveitől kezdve úgy tűnt neki, mintha a mesék valamelyikéből kilépett volna egy jó tündér
és hozzászögödött volna, többnyire csak a távolból figyelő, de mindig éber támogatóként.
Adél anyja, Sára mesélte később, hogy rengeteget segített nekik, elsősorban anyagilag. Az ő
óvónői keresetéből meg a férje, Adél apja fizetéséből nem sokra telt volna. Így viszont lett
lakásuk, nem szűkölködtek. Adél már serdültebb korában észrevette, hogy az apja kifeje-
zetten tartózkodó volt Dorotttyával szemben, nem nagyon beszélt vele, került a társaságát.
A feleségének meg szemére hányt, hogy Dorotttya alamizsnáján tartja a családot. „Ponto-
san érzékelttem, hogy az apád – mesélte Dorotttya később Adélnek – nem nagyon rajong
értem. Az önérzeteskedést értettem ugyan, de nehogy már megvessen azért, mert segíték.
Meg volt ott más, komolyabb dolog is”, tette hozzá, de aztán ezt a mondatot elharapta.
„Nem ettünk egymás tenyeréből. Egyszer, amikor anyádék kifutottak a pénzből, megleckéz-
tettem. Mielőtt elmentem, odavetettem neki, hogy ha jön a villanyszámlás, mondja, hogy
ma önérzettel fizet. Nem volt egy fair megoldás, de anyádat legalább nem gyötörte tovább.”

Adél este csatlakozott az egyetemi bandához az Eurekában, és maradt is velük egy ide-
ig, mert másnap csak délre kellett előadásra mennie. Módjával ivott alkoholt, enélkül is

vidáman bele tudott volna merülni a pezsgő hangulatba – egy évvel ezelőtt. Most azonban többnyire hang nélkül, a háttérbe húzódva ült a helyén. Kicsit mosolygott a többiek viccein, vagy bólogatott, hogy jelezze, ott van azért közöttük. Egy évvel ezelőtt még mellette ült volna Richard. A társaság középpontjaként ontotta volna a poénokat, és közben a keze belesimult volna Adéléba, néha hozzáhajolt volna, és ahogy szokta, megcsókolta volna az orra hegyét. Ám amint megkapta a diplomáját, hazautazott Ausztráliába. Az első pár e-mail-re válaszolt, azóta semmi hír felőle. Adélnak szinte mindennap eszébe jutottak Dorottya szavai a mérleghintáról. Mikor egy hónap eltelt anélkül, hogy hallott volna Richard felől, fel is hívta a nagynénjét lelki sebtapaszáért. Talán Adél szomorúsága, vigasztalansága váltotta ki belőle, Újvári Dorottya is lágyabb lett kicsit. Akkor mondta el, hogy ő is keresztülment valami hasonlón, csak éppen ő utolsó évesként, ráadásul... Elhallgatott. Adél most nem hagyta annyiban, rákérdezett, hogy mi az a ráadásul.

„Terhes voltam”, mondta Újvári Dorottya hosszú szünet után.

„Elvetted?”

„Már nem lehetett.”

Hallani lehetett a meghökkenés apró zörejét a vonal másik végén. Adél kavargó gondolatai között hirtelen villant meg a felismerés: ez lehet a titok, amit mindig csak „Dorottya keresztjeként” emlegettek a családban. „Mi lett a babával?”

„Majd elmondom, ha találkozunk.”

Adél sokat medítált azon, hogy a prezentációjában miként dolgozza ki Joan X összeomlásának történetét úgy, hogy az általánosabb tanulságokat is hordozzon. Joan egy évtized után saját marketingcéget alapított. Nem éppen lovagias módon magához csábított kollégákat, és kíméletlen üzletpolitikával pár év alatt a legsikeresebb cégek egyikévé futtatta fel az övét. Üzleti fair play díjjal biztos nem tüntették volna ki, megengedhetetlen módszereket is alkalmazott („Ha én megengedem magamnak és működik, akkor mitől megengedhetetlen?”), de azért a cég mindenekelőtt Joan X briliáns üzleti érzékének köszönhette gyors felívelését.

Aztán a negyvenes évei elején fokozatosan megváltozott. Az aktivitása alábbhagyott, munkakedve csökkent, érdektelenség vett rajta erőt, egyre kevésbé tudott a feladataira koncentrálni.

A tanulmányban is leszögezték: ekkor már látszottak a Burnout-szindróma egyértelmű jelei.

Fél évvel ezelőtt Adél azt gyanította: a nagynénjét is „elkapta a kór”. Igen, a római út után kezdtek ilyesmiről pusmogni a vállalatnál.

Hogy baj van, abból látszott, hogy a nővérénél, a családi ebéd alkalmával simán kinyomta a mobilt, ha a cégtől keresték. „Ha nagyon akarnak, megtalálnak. Vagy megtanulják, hogy ne akarjanak.” Korábban, ha egyáltalán ott ragadt az ebéden, és nem pusztán „beugrott” megpuszilni Adélt, három telefont pakolt ki maga elé, félretolva a leveses tálát. És volt, hogy egyszerre szólt mind. Modern zenei koncert. Akkor már tulajdonostárs volt a cégben, valójában az első ember. Fontos döntés csak az ő beleegyezésével születhetett. Kíméletlenül hajszolta a sikert, szigorú és könyörtelen volt mindenkivel: a munkatársaival, a riválisokkal és elsősorban önmagával. Amikor a vállalatnak likviditási gondjai adódtak, hideglelés kockázatot vállalt a kötvénykibocsátással. A konkurencia persze fel akarta dobni őket a pénzügyi felügyeletnél. Alkalom volt a revansra. „Jobb belátásra bírtuk őket. Hogy hogyan? Azt nem tudom. De az én pozíciómban muszáj olyanokat ismerni, akik tudják.”

Azon a napon Dorottya késő délutánig maradt Sáráéknál. Kedvetlen volt, lehangolt vagy inkább úgy látszott, hogy ezt a mindig motivált, kemény teremtést alaposan legyengítette valami ismeretlen lélekvírus. Az amúgy is szikár nő elvékonyodott, jó pár kiló hiányzott róla, pedig bizonyosan nem fogyókúrázott. Néha kiment az erkélyre cigarettázni, ez is újdonság volt, addig sohasem dohányzott, pár szál házibuli-staubot leszámítva az egyetemi évekből. Ahogy a korlátra támaszkodott és elgondolkodva kifújta a füstöt, olyan benyomást keltett, mint aki egy lépéssel önmaga mellett áll. Keveset beszélt, a munkájáról alig, az egyetlen dolog, amiről ha nem is lelkesen, de legalább érdeklődést mutatva mesélt, az az alapítványa volt, amit az örökbefogadás megkönnyítése érdekében hozott létre. Sára lesütötte a szemét, az evőeszközöket tologatta maga előtt az asztalon, amikor a húga erről a témáról beszélt. Ahogy a kést szórakozottan a desszertes villa alá csúsztatta, az alakzat keresztet formázott.

Már majdnem este volt, amikor Dorottya az éppen terítéken lévő témától teljesen függetlenül azt kérdezte: „Hány fontos döntés lehet az ember életében?” Úgy tűnt, mintha saját magának tette volna fel a kérdést, de a többiektől várt volna választ rá. Már ha várt egyáltalán. Mindenki zavartan hallgatott. Amikor Dorottya elment, az anyja azt mondta, a vállalatnál azt suttogják, hogy a római útján történhetett valami. A hazaérkezése óta mintha kicserélték volna.

Adél nem sokkal később visszarepült Amerikába, néhányszor beszéltek még a nagynénjével telefonon, de Dorottya szűkszavú volt és kedvetlen. „Typical burnout syndrome, I suppose”, fogalmazta meg magában Adél.

Másnap reggel sokáig aludt, szöszmötölve készülődött, nem volt kedve dolgozni, neki se fogott a munkának. Nyomott hangulat uralkodott el rajta, arra se igen emlékezett, milyen előadásai voltak délelőtt. A menzáról is kifordult, nem akarta végigállni a sort. Csak este vette elő ismét a prezentációt.

Joan X rohamosan csúszott le a lejtőn. Adélban egy pillanatra meg is fogant a gyanú, hogy az eset talán túlságosan kínálja az összes klasszikus tünetet. Joan kimerültséget érzett, közömbössé vált a világgal szemben, a kötelességeit elhanyagolta, a munkája értelméről cinikusan vélekedett („A reklám a hazugság színes csomagolópapírja”), apátiába süllyedt, és azt hajtogatta, legjobb lenne kiszállni ebből az egészből. De nem lehetett pontosan tudni, mit ért egész alatt.

Adél le-föl járkált a szobájában, néha megállt, odanyomta az orrát az ablaküveghez, a szemközti ház ablakában még mignonégőkkel kipreparált halloween-tök grimaszolt, pedig az ünnep már régen elmúlt, a garázsfeljárón, mint valami ugrásra készülő állat, egy SUV parkolt, a lökhárítóján megcsillant a fény. Adél visszasetált az íróasztalához, a prezentáció diájába beírta, hogy Joan X szerencsére idejében kapott segítséget, beutalták, illetve bevitették egy intézetbe.

Akkor szólalt meg a telefon. Utólag sem gondolta azt, hogy a végzet vagy egyfajta magasabb erő rendezte volna így, de érzett valami furcsa zavart.

Az anyja volt, sírt, egy ideig nem is tudott szóhoz jutni, csak a sokadik nekikezdés után volt képes végigmondani, hogy Adél nagynénje, Dorottya kómában van, nem tudni, életben marad-e.

Adél jöjjön haza az első géppel, amelyikkel tud. Transzban vagy inkább valamiféle pszichotikus állapotban csomagolt, a mozdulatai gépiesek voltak, a lábai automatikusan viték, a repülőtéren majdnem rossz járatra csekkolt be.

Tizenegy óra a levegőben. Próbált filmet nézni, de csak a szeme előtt vibráló foltokat látott, aludni is képtelen volt, a gondolatai örvénylettek, háborogtak, kizárólag a nagynénje körül forogtak. A pótanya Dorottyát látta maga előtt, ahogy egyszer-egyszer bevitte magához a céghez, Adélnek be volt ott rendezve egy külön játszósarok a hatalmas irodában. Ha az elfoglalt nagynéninek nincs ideje a játszóhelyre menni, akkor az jön házhoz. Látta Dorottyát, ahogy az elegáns, méregdrága kiskosztümjében a padlóra telepszik, és segít Adélnek öltöztetni valamelyik babáját. Megsimogatta a fejét, „az én kicsikém”, hallotta Dorottya kicsit karcos hangján. De látta maga előtt a barátnő nagynénit is, aki nem pusztán aranyárban vett jegyeket Adél meg az osztálytársa kedvenc bandájának koncertjére, de úgy csápolta velük a színpad előtt, mint aki vadul, féktelenül akar visszatáncolni a kamaszkorába. „Azért a cégnél ezt nem reklámozzuk”, mondta nekik a buli végén kimelegedve. Adél anyja annyit még pityergés közben elmondott, valójában nem tudni pontosan, hogy Dorottya miért esett kómába. Illetve az nem tudható, hogy végezni akart-e magával. Gyógyszert vett be, ivott is rá, de az orvos szerint talán nem annyit, hogy öngyilkosságra lehetne gyanakodni. De lehet, hogy mégis.

Csakis a burnout lehet az ok, vélte Adél. Illetve inkább az, hogy a kiégés folyamata szó szerint felperzselté belülről. Talán annyira leépuult fizikailag, hogy a szervezete nem bírta el ennyi toxikus anyaggal sem. Dorottya szinte sohasem ivott, gyógyszert legfeljebb Algyopyrint szedett. Vajon mi történhetett, hogy most mégis ilyen szerekre fanyalodott?

A gép teste megrázkódott, kisebb turbulenciába került, hallani lehetett, amint a kabin-szekrények falának ütdött egy-egy kézibőrönd. Az egyik utas káromkodott, ölébe bukott

a narancslével félig telt pohár. Félelem hullámozott végig a fedélzeten, a stewardessek igyekeztek csitítani mindenkit, az utastérbe lassan talált vissza a nyugalom.

Adél az utolsó együtt töltött hosszú délutánra gondolt, érzékelte, látta akkor, hogy Dorottya mennyire nem önmaga, hogy tompa, mint egy alvajáró, és ő mégsem tett semmit. Szégyellte magát, düh fojtogatta a tehetetlensége miatt.

Igen, a Rozi jelezte, hogy valami nagyon nincs rendben. De hát a Rozi történeteit fenn tartásokkal kezelték, úgy voltak vele, inkább pletykákat szállít, mint híreket. Sára barátnője volt, szintén vidékről került a fővárosba, ő aztán tényleg nehezen találta a helyét. Igaz, rossz helyen is kereste. Amikor leépítették a munkahelyéről, Sára unszolására Dorottya bevitte Rozit a cégéhez, hogy legyen állása legalább. Bevált, hasznára lett a vállalatnak.

Néha amikor felugrott Sárahoz tereferélni, szóba kerültek vállalati dolgok is. Beszélt arról is, hogy Dorottya éppen kiket alázott a porba, vagy arról, hogy miket pletykálnak a „biznisz nagyasszonyáról”, ahogy a háta mögött emlegették. (Ami ő amúgy pontosan tudott.) Pár hónapja mesélte azt, hogy Dorottya az örületbe kergette a jogászokat, mert valami huszonöt évvel ezelőtt kötött szerződést akart megsemmisíttetni. Állítólag ordított velük, hogy olyan nincs, hogy lehetetlen. Senki nem értette, mit akar egy ilyen ősrégi szerződéssel, ráadásul, amikor ezt kötötték, Dorottya még legfeljebb ösztöndíjas volt, nem is lehetett köze a dologhoz. De csak csuklóztatta az ügyvédek. Azok persze nem árulhatták el, miről is van szó, a titoktartás, ugye, így szépen kihasasodott a pletyka, még valami terhességről is susogtak.

Rozi már korábban mesélte ezt a sztorit. Sára azonban csak akkor osztotta meg Adéllal, amikor azon a késő délutánon Dorottya végül elment. Kerülték a nyílt beismerést, de Sára és Adél mindketten tudták vagy sejtették, hogy Dorottyában valami elpattanhatott. Ahogy Rozi elbeszéléséből ki lehetett venni, a cég dolgozói napokig csak találgatták, mi lehetett Hámori Dorotttyát, akinek nemhogy kötélből, de sodronyacélból vannak az idegei, és mégis átvedlett kiszámíthatatlan hisztérikává. A teljes boardot hazazavarta az értekezletről. Az üzleti stratégia egyik pontját tárgyalták, amikor Dorottya minden előzmény nélkül felugrott, lesöpörte maga elől a papírokat, úgy állt ott, mintha hómezőn, ahogy a cipője köré gyűltek a fehér lapok a földön, és azt kiabálta: „Menjenek haza! Most! Ne vesztegessék itt az idejüket! Játsszanak a gyerekekkel, vagy menjenek sétálni, beszélgessenek velük! Foglalkozzanak a fontos dolgokkal!” Otthagya az elképedt társaságot, és aztán napokig nem látták.

Adél idegesen járkált fel-alá a poggyászkiaadó mellett, csak nem akart a szalagra pottyanni a bőrröndje. Egy kisebbet pakolt meg, de fontos dolgokkal. Már éppen készült megvívni az ügyfélszolgálattal – s közben hirtelen felötlött benne: vajon az elveszett életek ügyében hol lehet reklamálni –, amikor kerregés hallatszott, a poggyászkiaadó pofája kiköpte a bőrröndjét. Adél egy ideig dermedten állt, és csak nézte, ahogy a hátára fordult vászonbőrönd magányosan körözött a szalagon.

A könnyei akkor kezdtek el megállíthatatlanul záporozni, amikor a lakásba lépve átöleltek egymást az anyjával.

Nem tudott elaludni, hánykolódott, egyfolytában az járt a fejében, hol hibázott, mit tehetett volna, hogy segítsen. Talán ha előbb olvassa Joan X esettanulmányát. Milyen furcsa, hogy szinte semmit sem írtak a nő magánéletéről. És ő mennyit tudott Dorotttyáéről?

Másnap bementek a kórházba. Kifehéredett arcú, mozdulatlan test fogadta őket, amelyik mintha nem is az ágyban feküdt volna, inkább úgy tűnt, hogy a belőle kiálló csövek pányvaként feszítettek a fekhely fölé egy viaszbabut. Az orvos nem kecsgettette a két nőt sok jóval, de azért rutinból ledarálta a szöveget a reményről.

Este gyertyát gyújtottak, csendben ültek az asztal mellett. Adél apja tapintatból a szobájában maradt.

„Honnan tudta volna, mit tegyen? Egy huszonkét éves lány.” – Sára szipogva törte meg a csendet: – „Hat hónapos terhes volt. A Rudolf, az a gyáva féreg lelépett. És akkor még a cég is, amelyiktől az ösztöndíjat kapta. Amelyik a jövőt jelentette neki. A perspektívát.”

Ez már új világ, új követelményekkel, új célokkal. Mondania se kellett a Burnley & Partners HR-esének, Dorottya tudta enélkül is. A vállalat ösztöndíjasaként eleget hallott a cég „filozófijáról”, célkitűzéseiről. Alig tudott leülni a modern dizájnolt kanapéra a nagy hasá-

val. Zubogtak a fülébe a HR-es szavai, de csak annyi jutott el a tudatáig, hogy „ez nem az a hely, itt nem lesz játszószoza.”

Dorottyában minden összezavarodott. Ha elszúrja ezt a lehetőséget, ott áll egy szál magában egy gyerekkel jövő nélkül. Ez a cég pedig a perspektívát, a karriert kínálja. Ha rosszul dönt, másnak fogja kínálni. Dorottya huszonkét éve minden bölcsességével próbált megküzdeni a helyzettel. Joan X talán tudta volna, mit tegyen, de hát ő csak papíron létezett.

Szóba került, hogy a nővérek neveljék, de Dorottya makacs volt, az ő döntésének nem viselhetik mások a következményeit. A teresség terhe – gondolta keserűen. Sára persze nem tudta, hogy a húga véletlenül fültanúja volt az indulatos veszekedésnek, amikor Sándor azt mondta a feleségének, ő nem akarja, hogy a más gyereke rontsa el az ő házasságukat. Vidékre meg? Oda, ahonnan elmenekültek?

Ahogy közeledett a szülés ideje, Dorottya tudata egyre jobban beszűkült, krízisközeli állapotba került, a vizsgáit alig tudta letenni, szinte állandóan örvénylettek a fejében a gondolatok, kergették, falták, roncsolták egymást, pszichotikus képekké formálódtak, lidérces látomássá változtak, látta magát, ahogy az íjjal célzó vállalati HR-es elől menekül zihálva, hatalmas ugrással töri át az üveget a huszadikon, a nővére bölcsődalt dúdolván ringat egy vízfejű csecsemőt, a férje némán üvölt vele, kígyók tekeregnek elő a szájából, ráfonódnak a csecsemő nyakára, megint magát látta, ahogy megkettőződik, és egyik énje azt kiabálja a másikkal, hogy nem szalaszthatom el ezt a lehetőséget, nem lehetek vesztes, hiszen, végeérhetetlenül zuhan a huszadikról, a felhőkarcoló minden ablakában egyetemi szerelme kacag harsányan, a kórházban fehér köpenyes fej nélküli alakok hentesbárdal készülnek felválni egy terhes nő hasát, Dorottya az ájulásba menekült a képek támadása előtt.

Az örökbeadás mellett döntött végül. Fiú lett, mondta Sára. Ez volt az ő keresztje.

Mielőtt a kollégáival Rómába utaztak, Hámori Dorottya már egy ideje érezte, hogy egyre kevesebb örömet lel a munkájában. De fegyelmезetten igyekezett ellátni a feladatait, energiái egy részét arra összpontosította, hogy uralkodni tudjon magán, mert olykor ingerült lett, agresszív, máskor meg apatikus, és nem akarta, hogy ezt a kollégák is lássák.

Rómában egy nehéz tárgyalás utáni estén a bárban Dorottya leeresztésként megivott egy italt. Egy fiatalember telepedett mellé a pultnál, ordított róla, hogy férfi prosti. Gusz-tusos darab, állapította meg Hámori Dorottya, ahogy végigmérte a fiút. Már hatott az ital, az andalító bárzene, megkísértették a mennyezetről alásikló lágy fények. Tulajdonképpen miért ne? Miért ne próbálhatná ki egyszer az életben? Negyvenhét évesen. De azért igyekezett diszkrét maradni. Később jöjjön utána, mondta a fiúnak, és ahogy a filmekben látta, a szalvétára írta a szobaszámát. Két kollégája így is gyanított valamit, bár pontosan nem tudták, mit. Amikor a szobában Dorottya kifizette a fiút, talán csak szórakozottságból megkérdezte tőle, mikor született. A válasz hallatán váratlanul egész testében megremegett, veríték ütött ki a homlokán, a karján, szinte ledermedt. Egy ideig szólni sem tudott. Aztán önkéntelenül bukott ki belőle a kérdés. „De ugye nem augusztus?” „Nem, szeptember” – hangzott a válasz.

De hát, végül is Olaszországban vagyunk, nézett a fiúra, akit Gianninak hívtak. ■■■■

■ **Mátyás Győző** (1954) író, filmesztéta, egyetemi oktató. Kötetei: *Bilincstörők* (elbeszélések, Pesti Szalon), *A látszat birodalma* (David Fincher mozija, Gondolat).